

Piotr Urbanowicz*

MAŁOPOLSKI OGRÓD SZTUKI – DETAL WYNIKAJĄCY Z KONTEKSTU

MAŁOPOLSKI GARDEN OF ART – DETAIL RESULTING FROM THE CONTEXT

Tematem artykułu jest analiza detalu architektonicznego w odniesieniu do kontekstu historycznego miejsca na przykładzie elewacji nowo powstałego obiektu Małopolskiego Ogrodu Sztuki w Krakowie.

Słowa kluczowe: elewacja, detal, kontekst architektoniczny, Małopolski Ogród Sztuki, Kraków

The article is an analysis of architectural detail in relation to the historical context of the example of the newly created object elevation Małopolska Garden of Art in Krakow.

Keywords: Elevation, detail, architectural context, Malopolska Garden of Art, Krakow

W roku 2005 ogłoszono otwarty konkurs realizacyjny na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej przebudowy budynku przy ul. Rajskiej 12 w Krakowie na potrzeby Małopolskiego Ogrodu Sztuki. Organizatorem i zamawiającym był Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie.

Inicjatywa stworzenia nowej placówki kulturalnej w Krakowie wysunięta została rok wcześniej przez Krzysztofa Orzechowskiego, dyrektora Teatru im. J. Słowackiego i Janusza Sepiła, ówczesnego marszałka województwa.

Na lokalizację budynku wybrano teren przy ul. Rajskiej i ul. Szujskiego, na którym pierwotnie znajdowała się XIX-wieczna hala ujeżdżalni koni – własność Stanisława Stachowskiego, później Ferdynanda

Targowskiego. „(...) Stały tu obok siebie trzy budynki. Główny, mieszczący właściwą ujeżdżalnię, miał rzut romboïdu z wewnętrzną salą długą na 38 m. Równolegle doń położony był wąski murowany budynek ze stajnikami dla koni, z tyłu stał jednopiętrowy budynek mieszkalny (...)” [1].

W latach 1904–2004 obiekty zmieniały wielokrotnie właściciela i pełniły różne funkcje, między innymi: teatru, kina, operetki, kabaretu i przez krótki okres miejskiej sali widowiskowej. W końcowych latach istnienia obiekty te pełniły funkcję zaplecza magazynowego i warsztatowego Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie [2].

Celem postawionym przez zamawiającego było wyłonienie najlepszej koncepcji architektonicznej,

* Urbanowicz Piotr, mgr inż. arch., Kraków.

Małopolski Ogród Sztuki – forma i detal elewacji wynika z analizy kontekstu miejsca (foto autor)
Małopolski Garden of Art – form and detail of the elevation is the result of the context analysis (photo by author)

realizującej założenie obiektu i otaczającej jej przestrzeni, która ma służyć SZTUCE, przede wszystkim SZTUCE współczesnej. „(...) SZTUCE o wielu twarzach. Tych, które znamy i które potrafimy określić (kameralna scena teatralna, balet, koncerty małych i średnich zespołów muzycznych, filmy, ekspozycje, instalacje itp.) a także tych, których nie potrafimy obecnie określić, ale, dla których możemy próbować stworzyć ramy, a przynajmniej nie stwarzać barier. Jednocześnie „Ogród” ma pełnić rolę wielofunkcyjnej, zmiennej przestrzeni dla potrzeb konferencyjno-seminaryjnych, aukcji czy niewielkich targów, a także ma zapewnić możliwość prowadzenia zajęć związanych ze sztuką (terapia przez sztukę, pracownie-kluby zainteresowań) (...)” [3].

W maju 2005 r. rozstrzygnięto konkurs, w którym za najlepszą pracę uznano projekt autorstwa krakowskiej pracowni Ingarden&Ewy Architektki, której to zlecono wykonanie projektu realizacyjnego.

W październiku 2012 r. nastąpi oficjalne otwarcie Małopolskiego Ogrodu Sztuki, ale już teraz można oglądać obiekt, którego forma jak i detal stanowią wyjątkową i indywidualną formułę opartą na dialogu współczesnej architektury z historycznym kontekstem miejsca.

Małopolski Ogród Sztuki

Zaprojektowany nowy układ tworzą dwa powiązane funkcjonalnie budynki realizujące dwie podstawowe funkcje: nowej sceny teatralnej i wielofunkcyjnej, a także mediатеki, będącej nowym oddziałem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej.

Centralną przestrzeń budynku od strony ul. Rajskiej stanowi sala teatralna i wielofunkcyjna zlokalizowana na parterze, która powstała w obrysie i gabarytach historycznej XIX-wiecznej hali.

Wraz z przestrzenią wejściową z zachowaną oryginalną ceglana ścianą frontową historycznego budynku, hallem wejściowym i foyer stanowi dużą przestrzeń o klarownej i prostej dyspozycji. Przestrzeń sali

zaprojektowano w sposób pozwalający na elastyczną jej aranżację umożliwiającą realizację między innymi: funkcji teatralnej i odczytowej dla 300 osób, bankietu czy konferencji. Od strony ul. Szujskiego znajduje się wejście do mediатеki, która mieści 20 tys. książek, 15 tys. płyt CD / DVD [4].

W części podziemnej budynku zaprojektowany został hall stanowiący przestrzeń uniwersalną zarówno dla działań artystycznych jak i komercyjnych, kawiarnia sala konferencyjna o zmiennej aranżacji ścianek działowych oraz niewielkie kino studyjne z 60 miejscami.

Kontekst – elewacja – detal

„(...) Głównym założeniem projektantów było wypracowanie kontekstualnej metody projektowej pozwalającej na stworzenie swobodnej i nowatorskiej formy. Miała być ona na tyle autonomiczna, by można ją było uznać za formę o indywidualnym i współczesnym wyrazie, która jednocześnie nie zaburzałaby charakteru miejsca i byłaby zgodna z zasadami określonymi w „Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (...)” [5]. Budynek wpisuje się precyzyjnie w skalę otoczenia poprzez utrzymanie linii dachu i podziałów elewacyjnych zgodnie z przebiegiem i kompozycją ścian sąsiednich budynków, tj. przedszkola – od strony ul. Rajskiej i budynku kamienicy mieszkalnej – od strony ul. Szujskiego, zabudowy z przełomu XIX i XX wieku. Obiekt ma zmienną wysokość, która jednak nie wykracza poza skalę sąsiednich budynków. Od strony ul. Rajskiej wysokość elewacji frontowej jest kontynuacją wysokości budynku sąsiedniego – trzy kondygnacyjnej kamienicy w której obecnie mieści się siedziba przedszkola samorządowego. Taka sama decyzja kształtowania gabarytu budynku została konsekwentnie powtórzona od strony ul. Szujskiego, gdzie zaprojektowany budynek nawiązuje

wysokością do sąsiedniej trzy kondygnacyjnej kamienicy mieszkalnej. Ma to na celu wpisanie nowej formy w typ i charakter zastanego układu. Podziały elewacyjne nowego budynku także nawiązują do rysunku podziałów budynków sąsiednich, pomimo iż forma elewacji abstrahuje od układów klasycyzujących. Ma charakter ciągłej i otwartej kompozycji pasmowej, wykonanej ze szkła i przesłaniającego je pionowego układu elementów indywidualnego – autorskiego systemu elewacyjnego ceramicznych kształtek o kolorystyce cegły.

Forma elewacji parafrazuje formy historycznych kamienic o dachach ze spadkami 10–30 stopni, jednak nie przekracza granic charakterystycznych typologicznie dla miejsca. Do kompozycji elewacji, a także całości bryły włączony jest dach, bowiem obiekt oglądany jest z różnych poziomów i stanowi piątą elewację budynku. Ze względu na kontekst historyczny podjęto decyzję o zastosowaniu materiałów elewacyjnych harmonizujących z architekturą historyczną, jednak dającą możliwość nowoczesnego jej kształtowania.

W celu uniknięcia zjawiska mimikry nie wprowadzono tradycyjnej cegły i tynku, jako materiału wykończeniowego ścian, w zamian stosując prefabrykowane kształtki ceramiczne dające szersze możliwości kształtowania elewacji, a szczególnie jej lokalnej perforacji, bez naruszania kompozycji bryły. Elementy ceramiczne elewacji zostały zaprojektowane i wyprodukowane specjalnie dla potrzeb tego projektu, co jeszcze bardziej powoduje, iż obiekt nabiera indywidualnego charakteru. Historycznie ukształtowane formy i materiał, w tym wypadku cegła, zostały poddane przetworzeniu, w wyniku którego powstała fasada z okładzinami ceramicznymi opartymi o indywidualny, autorski projekt.

Ceramiczne elementy okładziny elewacyjnej zamontowane zostały do podkonstrukcji stalowej – stalowych profili zamkniętych, montowanych bezpośrednio do słupów aluminiowych szklanej fasady.

Podstawowym modulem jest kształtka ceramiczna o wymiarach 60 × 200 mm i wysokości 500 mm. Występują także specjalne kształtki o zarysie klina wpisanego w prostokąt 60 × 200 i wysokości analogicznym jak dla kształtki prostokątnej oraz kształtki stosowane jako elementy pergoli o podstawowym module 60 × 60 mm i długości 500 mm. Na uwagę zwraca także fakt zastosowania w projekcie trzech odcieni koloru cegły co sprawia, iż elewacja w subtelny sposób wprowadza swoistą grę kolorów [6].

Odejście od tradycyjnej zasady kompozycji elewacji – powoduje, że zanikający podział na kondygnacje stwarza wrażenie powłoki, za którą kryje się pulsujący organizm budynku. Tradycyjne ściany z wyciętymi otworami okiennymi zastąpiono swoistą kurtyną z skośnymi dynamicznymi liniami elewacji, w które wkomponowane zostały ceramiczne elementy

Efekt ten szczególnie widoczny z zewnątrz w nocy jest także ważnym elementem wnętrza obiektu – światło filtrowane przez nieregularny rytm ceramicznych kształtek wypełnia wnętrze tworząc w nim wyjątkowy nastrój.

Materiał, faktura, kolor i kompozycja elewacji we współczesny sposób parafrazuje historyczny detal zabudowy sąsiedniej – odnosząc się do niego z szacunkiem czerpie inspiracje, ale przemawiając własnym językiem współczesnej formy.

„(...) Metodę zastosowaną przy projekcie Małopolskiego Ogrodu Sztuki można określić jako metodę interpretującą typologiczne i stylistyczne cechy obiektów sąsiednich – metodę reinterpretowanego pod względem geometrii i materiałów kodu lokalnego. W zakresie postawy projektowej charakteryzuje się: twórczą próbą interpretacji źródła (mimesis), a także radykalne abstrahowanie w zakresie kompozycji wewnętrznej (bryły i elewacji) i nowych form nadanych wykorzystanym materiałom tradycyjnym (np. cegła). Metoda niniejsza nie odnosi się do

metod stosowanych w architekturze modernizmu ani tzw. postmodernizmu. Określić ją można jako metodę kreatywnego, abstrahującego kontekstualizmu, mieszczącą się jednocześnie blisko nurtu architektonicznego szeroko definiowanego przez Kennetha Framptona jako Regionalizm Krytyczny (...)” [7].

Poprzez zastosowanie autorskiego i indywidualnego podejścia jej autorów do zasady kompozycji i detalu elewacji – budynek daje obserwatorowi sygnał swej odrębności i indywidualności; architektury wpisanej w skalę i charakter miejsca zaznaczając jednakże swój współczesny rodowód.

PRZYPISY

- [1] K. Nowacki, *Dzieje teatru w Krakowie. Architektura krakowskich teatrów*, Kraków 1982, s. 312.
 [2] D. Poskuta-Włodek, *Rys historyczny budynku – Załącznik nr 18 do regulaminu konkursu na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej przebudowy budynku przy ul. Rajskiej 12 w Krakowie na potrzeby Małopolskiego Ogrodu Sztuki*, Kraków 2004, s. 1, 2.
 [3] *Załącznik nr 1 do Uchwały Zarządu Województwa Małopolskiego nr 1142/04 z dnia 18.12.2004 r. – Regulamin Konkursu na opracowanie Koncepcji architektoniczno-urbanistycznej Przebudowy budynku przy ul. Rajskiej 12 w Krakowie na potrzeby:*

- Małopolskiego Ogrodu Sztuki – Organizator i Zamawiający: Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie*, Kraków 2004, s. 3, 4.
 [4] J. Ewy, *Opis autorski do projektu wykonawczego Małopolski Ogród Sztuki pracowni Ingarden&Ewy Architekci*, Kraków 2008, s. 36, 37.
 [5] D. Hajok, *Mistrzowski ogród do uprawiania sztuki – wywiad przeprowadzony przez Krzysztofa Ingardena* – artykuł *Gazeta Wyborcza*, Kraków 14.09.2012.
 [6] J. Ewy, *Opis autorski do projektu wykonawczego Małopolski Ogród Sztuki pracowni Ingarden&Ewy Architekci*, Kraków 2008, s. 36, 37.
 [7] K. Ingarden, K. Orzechowski, *Małopolski Ogród Sztuki w Krakowie*, Kraków 2012, s. 18, 19.

BIBLIOGRAFIA

- Ewy J., *Opis autorski do projektu wykonawczego Małopolski Ogród Sztuki pracowni Ingarden&Ewy Architekci*, Kraków 2008, archiwum Ingarden&Ewy Architekci.
 Hajok D., *Mistrzowski ogród do uprawiania sztuki – wywiad przeprowadzony przez z Krzysztofem Ingardenem* – artykuł *Gazeta Wyborcza*, Kraków 14.09.2012.
 Ingarden K., Orzechowski K., *Małopolski Ogród Sztuki w Krakowie* – Wydawca Teatr im. J. Słowackiego – Kraków 2012.
 Nowacki K., *Dzieje teatru w Krakowie. Architektura krakowskich teatrów*, Wydawnictwo Literackie – Kraków 1982.

- Poskuta-Włodek D., *Rys historyczny budynku – Załącznik nr 18 do regulaminu konkursu na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej przebudowy budynku przy ul. Rajskiej 12 w Krakowie na potrzeby Małopolskiego Ogrodu Sztuki*, Kraków 2004, archiwum Ingarden&Ewy Architekci.
 Załącznik nr 1 do Uchwały Zarządu Województwa Małopolskiego nr 1142/04 z dnia 18.12.2004 r. – *Regulamin Konkursu na opracowanie Koncepcji architektoniczno-urbanistycznej Przebudowy budynku przy ul. Rajskiej 12 w Krakowie na potrzeby: Małopolskiego Ogrodu Sztuki – Organizator i Zamawiający: Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie*, Kraków 2004, archiwum Ingarden&Ewy Architekci.